

อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประสบอันตรายและการเกิดโรคจากการทำงานของลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบการที่มีอัตราการประสบอันตรายและการเกิดโรคจากการทำงานสูงมากกว่า 26 รายต่อลูกจ้าง 1,000 คนในปี 2546 โดยศึกษาในภาพรวมของจังหวัดระยอง โดยมี การเก็บข้อมูลสถานประกอบการจำนวน 400 แห่งและได้รับการตอบกลับ 283 แห่ง ซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งเป็น 2 ชุดคือแบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับสถานประกอบการโดยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยเป็นผู้ตอบและแบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเกิดโรคจากการทำงานในปี 2546 เป็นผู้ตอบ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ตรงมากที่สุดและการเก็บข้อมูลโดยประสานผ่านหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายแรงงานก่อนข้างน้อยซึ่งได้แก่ สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดระยองและประกันสังคมจังหวัดระยอง ได้ทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน 2548

ประเภทกิจการที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 37 ประเภทกิจการจาก 41 ประเภทกิจการ คิดเป็นร้อยละ 90.24 จากจำนวนประเภทกิจการทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสถานประกอบการที่อยู่ในประเภทกิจการที่เก็บข้อมูลไม่ได้มีเพียง 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.1 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด (400 แห่ง) แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยโปรแกรม SPSS for Windows 11.0 เพื่อคำนวณค่าร้อยละ สัดส่วน ความถี่ ซึ่งผลการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การประสบอันตราย

การศึกษาของลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเกิดโรคจากการทำงานไม่พบความแตกต่างที่ชัดเจนแต่พบว่าการศึกษาของลูกจ้างในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงมากที่สุด รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 19.43 และ 18.73 ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นการศึกษาที่ไม่สูงจึงอาจจะมีโอกาสที่จะได้ทำงานในตำแหน่งที่มีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่พบว่าผู้มีงานทำจำนวน 34,676,400 คน (ไตรมาสที่ 4 ปี 2546) มีการศึกษาชั้นประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.89 จากจำนวนผู้มีงานทำและมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 13.69 จากจำนวนผู้มี

งานทำ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าผู้มีงานทำอยู่ในภาคเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้มากที่สุด ถึงร้อยละ 43.68 จากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมดและอยู่ในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเพียงร้อยละ 14.67 จากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด (25)

ในด้านลักษณะงานที่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเกิดโรคจากการทำงานสูงสุด 5 อันดับแรกคือการใช้แรงงานแบกหาม, การทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรที่หมุนหรือที่มีการเคลื่อนไหว, การทำงานเกี่ยวกับการเชื่อมเหล็กหรืออ็อกเหล็ก, การทำงานเกี่ยวกับการแปรรูปไม้, การทำงานเกี่ยวกับเครื่องปั๊มโลหะ ถ้าพิจารณาในเรื่องการประสบอันตรายจะพบว่างานดังกล่าวมีลักษณะการใช้แรงงานและอาจจะทำงานในสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยได้

อัตราการประสบอันตรายของลูกจ้างเฉลี่ยในการวิจัยครั้งนี้เป็น 58.16 รายต่อลูกจ้าง 1,000 คน ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการประสบอันตรายที่สูงกว่าเป้าหมายของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานในปี 2546 สถานประกอบการร้อยละ 70.32 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมดมีระยะในการประกอบกิจการน้อยกว่า 10 ปีซึ่งเป็นสถานประกอบการค่อนข้างใหม่ แต่พบว่าขนาดสถานประกอบการเฉลี่ยมีจำนวนลูกจ้างประมาณ 196 คนต่อ 1 สถานประกอบการ ซึ่งเป็นสถานประกอบการขนาดกลาง และจากข้อมูลพบว่าสถานประกอบการขนาดเล็กจะมีบุคลากรด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยน้อยกว่าสถานประกอบการขนาดใหญ่

สถานประกอบการที่มีนโยบายด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยมีถึงร้อยละ 74.20 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด แต่มีการประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรเพียงร้อยละ 55.71 ของจำนวนสถานประกอบการที่มีนโยบายด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย อาจจะทำให้ขาดความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในการลดการประสบอันตรายและโรคจากการทำงานในสถานประกอบการประเภทธุรกิจโรงงาน การค้าและการบริการในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปางและลำพูน ซึ่งพบว่าบทบาทหนึ่งของสถานประกอบการที่สามารถลดการประสบอันตรายและการเกิดโรคจากการทำงานได้คือนโยบายความปลอดภัยที่เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน (36)

สถานประกอบการที่มีการอบรมและชี้แจงให้ลูกจ้างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการประสบอันตรายก่อนเริ่มปฏิบัติงานมีเพียงร้อยละ 16.25 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด การตรวจสภาพการทำงาน เครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยก่อนและหลังปฏิบัติงานมีเพียงร้อยละ 15.55 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด ซึ่งนับว่าค่อนข้างน้อย

การกระทำที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายมีจำนวนมากกว่าสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยทั้งในแบบสอบถามชุดที่ 1 และชุดที่ 2 โดยพบว่าการกระทำที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายในปี 2546 ในแบบสอบถามสำหรับสถานประกอบการมีความถี่สะสม 884 ครั้ง

และในแบบสอบถามสำหรับลูกจ้างมีความถี่สะสม 469 ครั้ง สำหรับสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายในปี 2546 มีความถี่สะสม 340 ครั้งและในแบบสอบถามสำหรับลูกจ้างมีความถี่สะสม 247 ครั้ง และพบว่าการกระทำที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายสูงสุด 5 แรกอันดับคือการทำงาน ไม่ถูกวิธีหรือขั้นตอน, การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัย, การไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลทำให้ได้รับบาดเจ็บ, ความพลั้งเผลอ เหม่อลอย, การขับรถโดยประมาท สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตราย 5 อันดับแรกคือการทำงานในที่ที่มีเครื่องจักรเคลื่อนไหว, ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดวัสดุสิ่งของ, การใช้ยานพาหนะ, การใช้รถยก (Forklift), การไม่มีเซฟการ์ดครอบอุปกรณ์หรือเครื่องชนิดที่มีการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการประสบอันตรายจากการทำงานในผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ประสบอันตรายส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล แต่เคยได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับงาน และสภาพสถานประกอบการส่วนใหญ่เครื่องจักรจะไม่มีเครื่องป้องกันอันตรายและไม่มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลให้ (39) และสอดคล้องกับการศึกษาความปลอดภัยในการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์จากโลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ในจังหวัดชลบุรีที่พบว่าพนักงานมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลบางครั้ง (40)

หากพิจารณาถึงประเภทกิจการที่มีการกระทำที่ไม่ปลอดภัยและสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายจะแตกต่างกัน เช่น ประเภทกิจการการทำป่าไม้ เลื่อย แปรรูป มีการไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลเป็นการกระทำที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้ประสบอันตรายมากที่สุดและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดวัสดุสิ่งของเป็นสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้ประสบอันตรายมากที่สุด ประเภทกิจการการติดตั้งเครื่องจักร โรงงานมีการทำงานไม่ถูกวิธีหรือขั้นตอน, การแต่งกายไม่เหมาะสมจนทำให้เกิดอุบัติเหตุเป็นการกระทำที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้ประสบอันตรายมากที่สุดและการใช้ยานพาหนะเป็นสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยมากที่สุด เพราะฉะนั้นการกระทำที่ไม่ปลอดภัยและสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบอันตรายน่าจะมีปัจจัยด้านประเภทกิจการเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะว่าลักษณะงานอาจจะแตกต่างกัน

โรคจากการทำงาน

การศึกษาลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเกิดโรคจากการทำงานไม่พบความแตกต่างที่ชัดเจน แต่พบว่าการศึกษาของลูกจ้างในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงมากที่สุด รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 19.43 และ 18.73 ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นการศึกษาที่ไม่สูงจึง

อาจจะมีโอกาสที่จะได้ทำงานในตำแหน่งที่มีความเสี่ยงกับสิ่งคุกคามต่อสุขภาพมากกว่าบุคคลที่มี การศึกษาสูง เช่น ปริญญาตรี และลักษณะงานดังที่ได้กล่าวมา 5 อันดับแรกน่าจะมีสิ่งคุกคามต่อ สุขภาพ เช่น รังสีเหนือม่วง เสียงดัง ทำางการทำงานซึ่งอาจจะทำให้เกิด โรคปวดหลัง โรคปวด เมื่อยกล้ามเนื้อและกระดูก, โรคกระดูกตาอักเสบ, โรคหูเสื่อมจากการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผล การศึกษา

สิ่งคุกคามต่อสุขภาพในความเห็นของสถานประกอบการพบว่าในสถานประกอบการที่มี เสียงดังมีถึงร้อยละ 49.12 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมดและเกิดมีโรคหูเสื่อมจากการ สัมผัสเสียงดังร้อยละ 26.62 จากจำนวนสถานประกอบการที่มีเสียงดัง ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง ทั้งที่เป็นความเห็นของสถานประกอบการและทางสถานประกอบการยังมีความเห็นที่ว่า การใช้ อุปกรณ์ลดเสียงเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกจ้างสัมผัสเสียงดังมากที่สุด โดยพบว่าสาเหตุลูกจ้างที่ไม่ใช้ อุปกรณ์ลดเสียงเนื่องจากใส่อุปกรณ์แล้วเจ็บหู ไม่สะดวก ซึ่งในทางอาชีวอนามัยจะพิจารณาใช้ อุปกรณ์ลดเสียงเป็นแนวทางสุดท้าย และบางสถานประกอบการถ้าลูกจ้างทำอุปกรณ์ลดเสียงสูญ หายก็จะไม่สามารถเบิกมาใช้ใหม่ได้นอกจากจะจัดหาเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาผลของการ สัมผัสเสียงของพนักงาน โรงงานแป้งมันสำปะหลังต่อการสูญเสียการได้ยิน ที่พบว่าความชุกของ การเกิดโรคหูเสื่อมจากการสัมผัสเสียงดังเป็นร้อยละ 73.1 จากจำนวนลูกจ้างทั้งหมด และพบว่ามีการ ใช้อุปกรณ์ลดเสียงไม่สม่ำเสมอของพนักงานซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยนี้ (41)

ในความเห็นของสถานประกอบการพบว่าในสถานประกอบการที่มีรังสีเหนือม่วงมีถึงร้อยละ 42.05 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมดและเกิด โรคกระดูกตาอักเสบจากการสัมผัสรังสี เหนือม่วงร้อยละ 39.50 จากจำนวนสถานประกอบการที่มีรังสีเหนือม่วง ซึ่งแสดงว่าในสถาน ประกอบการมีการอ็อกเหล็ก เชื่อมเหล็ก ฯลฯ ค่อนข้างมากและทางสถานประกอบการยังมี ความเห็นที่ว่า การใช้แว่นตาหรือหน้ากากลดรังสีเหนือม่วงเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกจ้างสัมผัสรังสี เหนือม่วงมากที่สุด โดยพบว่าสาเหตุที่ลูกจ้างไม่ยอมใช้แว่นตาหรือหน้ากากลดรังสีเหนือม่วง เนื่องจากใส่แล้วมีอาการเจ็บ ไม่ชิน และมีประเด็นที่น่าสนใจคือมีบางสถานประกอบการจัดหา แว่นตาหรือหน้ากากลดรังสีเหนือม่วงที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ในความเห็นของสถานประกอบการพบว่าในสถานประกอบการที่มีการใช้สารเคมีมีมากถึง ร้อยละ 52.65 จากจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงว่าจังหวัด ระยองเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และมีการเกิดโรคผิวหนังอักเสบจากการสัมผัสสารเคมีร้อยละ 20.13 จากจำนวนสถานประกอบการที่มีสารเคมีในสถานประกอบการและสาเหตุที่ทำให้ลูกจ้าง สัมผัสสารเคมีมากที่สุดคือลูกจ้างไม่ยอมใช้ถุงมือ รองเท้า หน้ากากปิดจมูกหรือปากเพื่อป้องกัน สารเคมี

จำนวนผู้ที่เกิดโรคจากการทำงานทั้งหมดเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับสถิติของสำนักงานกองทุนเงินทดแทน อาจจะเป็นเพราะว่าโรคจากการทำงานที่เกิดขึ้นอาศัยการสัมผัสเป็นหลัก มิได้มาจากการวินิจฉัยโดยแพทย์ อาจจะทำให้จำนวนผู้ที่เกิดโรคจากการทำงานค่อนข้างสูง

สรุปผลการศึกษา

1) สถานประกอบการที่เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่มีอัตราประสบนตรายที่สูงกว่า 26 รายต่อลูกจ้าง 1,000 คน โดยมีอัตราประสบนตรายเฉลี่ยเป็น 58.16 รายต่อลูกจ้าง 1,000 คน

2) ลักษณะงานที่ลูกจ้างที่ประสบนตรายหรือเกิดโรคจากการทำงานส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ใช้แรงงาน ทำงานในสภาพการทำงานที่เป็นอันตรายและมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งคุกคามต่อสุขภาพที่ทำให้เกิดโรคจากการทำงานเช่น โรคหูเสื่อมจากการทำงาน โรคปวดหลัง โรคปวดกล้ามเนื้อและกระดูก โรคกระดูกตาอักเสบจากการสัมผัสรังสีเหนือม่วง

3) การกระทำที่ไม่ปลอดภัยเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการประสบนตรายมากกว่าสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย โดยพบว่าการทำงานที่ไม่ปลอดภัยสูงสุด 5 อันดับแรกคือ 1) การทำงานไม่ถูกวิธีหรือขั้นตอน 2) การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัย 3) การไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลทำให้ได้รับบาดเจ็บ 4) ความพลั้งเผลอ เหม่อลอย 5) การจับรถโดยประมาท สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบนตราย 5 อันดับแรกคือ 1) การทำงานในที่ที่มีเครื่องจักรเคลื่อนไหว 2) ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดวัสดุสิ่งของ 3) การใช้ยานพาหนะ 4) การใช้รถยก (Forklift) 5) การไม่มีเซฟการ์ดครอบอุปกรณ์หรือเครื่องยนต์ที่มีการเคลื่อนไหว และพบว่าประเภทกิจการที่ต่างกันจะมีการกระทำที่ไม่ปลอดภัยและสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้เกิดการประสบนตรายที่ต่างกัน

4) สถานประกอบการมีเสียงดัง, รังสีเหนือม่วง, สารเคมีในสถานประกอบการค่อนข้างสูงซึ่งสิ่งคุกคามต่อสุขภาพทำให้เกิดโรคหูเสื่อมจากการสัมผัสเสียงดัง, กระจกตาอักเสบจากการสัมผัสรังสีเหนือม่วง, โรคผิวหนังจากการสัมผัสสารเคมี และทางสถานประกอบการมีความเห็นว่าลูกจ้างไม่ยอมใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (PPE) เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ลูกจ้างสัมผัสกับสิ่งคุกคามต่อสุขภาพและเมื่อมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลจะทำให้เกิดความไม่สบายต่อลูกจ้างในการทำงานจึงอาจจะมีการใช้ไม่สม่ำเสมอ

ข้อจำกัดของการวิจัย

- 1) งานวิจัยนี้โดยธรรมชาติเป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลัง (Retrospective) ในปี 2546 ซึ่งอาจจะมีอคติในงานวิจัยได้ (Recall Bias) ซึ่งอาจจะแก้ไขโดยจัดทำการศึกษาสถานประกอบการ (Walkthrough Survey) ร่วมกับการเก็บแบบสอบถามในบางสถานประกอบการ
- 2) การเก็บข้อมูลผ่านหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายหรือให้คุณให้โทษกับสถานประกอบการ เช่น สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดระยอง ประกันสังคมจังหวัดระยอง อาจจะทำให้เกิดอคติต่อการวิจัยได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสถานประกอบการที่ตอบแบบสอบถามผ่านทางสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดค่อนข้างน้อยจึงไม่น่าจะมีอคติต่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

- 1) การวิจัยนี้เป็นการเก็บในภาพรวมของจังหวัดระยอง ทำให้เห็นภาพประเภทกิจการ ลักษณะสถานประกอบการ การกระทำที่ไม่ปลอดภัย สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยและสิ่งคุกคามต่อสุขภาพแล้วนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาการประสบอันตรายและการเกิดโรคจากการทำงาน เช่น การไม่ทำงานตามขั้นตอนและกฎระเบียบความปลอดภัย ความไม่เรียบร้อยในการจัดวางวัสดุสิ่งของ เสียงดังในสถานประกอบการ ฯลฯ ซึ่งอาจจะแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นเนื่องจากประเภทกิจการอาจจะแตกต่างไปจากจังหวัดระยอง
- 2) ผลที่ได้จากการวิจัยนี้มีประโยชน์ในการไปปฏิบัติเพื่อลดปัญหาการประสบอันตรายหรือการเกิดโรคจากการทำงานเพราะการปฏิบัติค่อนข้างง่ายและมีความเป็นไปได้สูง
- 3) ในเชิงนโยบายควรผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเน้นการวิเคราะห์ปัญหาการประสบอันตรายและการเกิดโรคจากการทำงาน มาตรการการแก้ไขปัญหในระดับพื้นที่เพราะปัญหาแต่ละพื้นที่อาจจะไม่เหมือนกัน ตลอดจนมาตรการแก้ไขปัญหาเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ
- 4) ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการมีนโยบายด้านความปลอดภัยที่เป็นลายลักษณ์อักษร การอบรมชี้แจงให้ลูกจ้างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการประสบอันตรายก่อนเริ่มปฏิบัติงาน และการตรวจสภาพการทำงาน เครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยก่อนและหลังปฏิบัติงาน
- 5) ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการใช้เครื่องทุ่นแรงแทนงานที่ใช้กำลังคนแบกหาม เพราะเป็นประโยชน์ในแง่การเพิ่มผลผลิตและการลดโรคปวดหลัง โรคปวดคอกล้ามเนื้อและกระดูก
- 6) ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการมีมาตรการแก้ไขเครื่องจักรที่เสียงดัง โดยใช้วิธีการในการปรับปรุงเครื่องจักร การแยกเครื่องจักร และการครอบเครื่องจักรมากกว่าการใช้อุปกรณ์ลดเสียง

7) เมื่อมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลควรที่จะถอดชั้นลูกจ้างให้ใช้อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยที่น่าจะทำต่อไปคือการหาสาเหตุโดยรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์เช่น Case-Control Study เพื่อจะได้หาปัจจัยเสี่ยงจากสิ่งที่คาดว่าเป็นสาเหตุจากการวิจัยนี้ เพราะการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ซึ่งในความเป็นจริงบอกได้แค่เพียงลักษณะสถานประกอบการที่มีการประสบอันตรายหรือเกิดโรคจากการทำงาน

2) การศึกษาถึงการปฏิบัติตามกฎหมายของสถานประกอบการ

3) การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ปัญหา (Action Research) ในระยะยาวของสถานประกอบการในประเภทกิจการต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาการประสบอันตรายหรือการเกิดโรคจากการทำงาน